

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

עירוב לכהן באוכל הנמצא בבית הקברות ובית הפרס

(כ"ו ב') **משנה:** (1) ולכהן (מערבים) בבית הפרס⁴.

(ל' ב') (ומבאר בגמרא הטעם) דאמר רב יהודה אמר רב שמואל: מנפח אדם בית הפרס והולך². רבי יהודה בר אמי משמיה דרב יהודה אמר: בית הפרס שנידש (שנדרס) טהור (שבוודאי נדרסו העצמות, וניפחתו מכשעורה)³.

(כ"ו ב') (המשך **משנה:**) (2) רבי יהודה אומר: אפילו בין הקברות (מערבים לכהן), מפני שיכול לחוץ (לעשות מחיצה בינו ובין הקבר שלא יאהיל עליו) ולילך ולאכול (אלמא חזי ליה).

(ל' ב') **תנא:** מפני שיכול לחוץ ולילך בשידה תיבה ומגדל (ונחשבים כאוהל לחצוץ בפני הטומאה). קא סבר אוהל זרוק (המיטלטל), שמיה אוהל (וחכמים סוברים דלאו שמיה אוהל).

(ל"א א') **תניא:** רבי יהודה אומר: מערבין לכהן טהור (אפילו) בתרומה טהורה (שהניחו) בקבר (וכגון שלא הוכשרה לקבל טומאה, והביאוה בפשוטי כלי עץ. ולחכמים, אין מערבים).

(ומסיק) אמר רב יוסף: דכולי עלמא אין מערבין (עירובי תחומין) אלא לדבר מצוה, ודכולי עלמא מצוות לאו ליהנות ניתנו (ולכן עירוב אינו נקרא הנאה). ובהא קמיפלגי: מר (רבי יהודה) סבר כיון דקנה ליה עירוב (בין השמשות), לא ניחא ליה דמינטרא (אין לו עוד עניין בשמירת העירוב). ומר סבר ניחא ליה דמינטרא, דאי איצטריך אכיל ליה (ונחשב הנאה, וקבר אסור בהנאה).

שיטות הראשונים

נתינת עירוב בבית הקברות: הרמב"ם ואור זרוע פסקו כרבנן, שהנותן עירובו בבית הקברות אינו עירוב, ואפילו ישראל, לפי שבית הקברות אסור בהנאה (וכיון שרוצה בקיום העירוב אחר הקנייה, הרי נהנה בו). והרא"ש בשם הר"מ מרוטנבורג, והמרדכי כתבו דאע"ג דאמר שמואל (כל גגות, צ"ה א') כל מקום שאמר רבי יהודה בעירובין הלכה כמותו, בהא לית הלכתא כרבי יהודה, משום דתלי בפלוגתא דאוהל זרוק, וקיי"ל כרבי דלאו שמיה אוהל⁴. ודעת הרשב"א שהלכה כרבי יהודה, ואפילו כהן יכול לערב בבית הקברות⁵. והשו"ע פסק כהרמב"ם.

1. מניחים עירוב לכהן בבית הפרס, שהוא שדה שנחרש בה קבר והיא ספק דרבנן.
2. שדה שנחרש בה קבר, דכולה ספיקא משום עצמות היא, ועצמות בלא בשר אינו מטמא באהל, וכשמנפח לפני רגליו, אם יש שם עצם גדול נראה מאליו, ועצם קטן נראה בנפיחה, ואינו מסיטו ברגליו. רש"י.
3. דעת רש"י שלחכמים הסוברים שכל שהעירוב ראוי לאחרים עירובו עירוב, אין צריך את הטעם של ניפוח בבית הפרס. וכל הדיון בגמרא כאן הוא אליבא דסומכוס. ודעת הרא"ש שאף חכמים מודים שבעל העירוב צריך שיהיה ראוי להגיע למקום עירובו. שכל שהוא במקום אחד ועירובו במקום אחר דברי הכל אין עירובו עירוב.
4. ולפי זה, דוקא בכהן, שנאסר בכניסה לבית הקברות, אינו עירוב, אבל ישראל יכול לערב בבית הקברות.
5. וזה לשון הרשב"א: ומערבין אפילו לכהן בתרומה טהורה שנילושה במי פירות, אע"פ שהניחוה לו על הקבר, שהרי יכול ללכת שם בשידה תיבה ומגדל ולמשוך עירובו בפשוטי כלי עץ. ואע"פ שאסור לקנות בית באיסורי הנאה, כבר ביארנו שאין מערבין אלא לדבר מצוה ומצוות לאו ליהנות נתנו, ולפיכך בשעה שקנה לו עירובו אין כאן הנאה, ולאחר שקנה לו העירוב אין מקפיד על כר עירובו אם היא שמור שם או ילך לאיבוד. וראיתי לאחד מגדולי המחברים (הרמב"ם) שאסר ולא נתכוונו לי דבריו במקום זה. עכ"ל (אמנם צ"ב,

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

אוהל זרוק - גדרו: פירשו רש"י והראב"ד אוהל זרוק בשעת זריקתו. אבל רבינו חננאל נראה שפירשה להא בשעה שהוא נח.⁶ אבל בשעת זריקתו, כולי עלמא מודו שאינו חוצץ בפני הטומאה, דלא שמיא אוהל בשעת זריקתו. ולענין הלכה, פסקו רוב הראשונים שאוהל זרוק לאו שמיא אוהל, כרבי לגבי רבי יוסי ברבי יהודה, דהלכה כרבי מחבירו. וריא"ז פסק ששמיא אוהל.⁷

שולחן ערוך

(או"ח, הלכות עירובי תחומין, סימן טט)

א. הנותן ערובו בביית הקברות, אינו ערוב. לפי שבית הקברות אסור בהנאה, וכיון שרוצה בקיום הערוב שם אחר קנייה, הרי נהנה בו. ואם נתנו בבית הפרס, הרי זה ערוב ואפלו היה כהן, מפני שיכול להכנס שם במגדל הפורח או שינפח והולך.

עירוב בדבר האסור לכל

(ל"א א') **משנה:** מערבין בדמאי (בכזר שלקחה מעם הארץ). ובמעשר ראשון שנטלה תרומתו (וכדמפרש, אפילו כגון שהקדימו בשיבולין וניטלה ממנו רק תרומת מעשר, ולא תרומה גדולה⁸). ובמעשר שני והקדש שנפדו (וכדמפרש, אע"פ שלא נתן את החומש, דאין חומש מעכב). והכהנים בחלה.

אבל לא בטבל (כדמפרש, אפילו טבול רק מדרבנן, כגון שזרעו בעציץ שאינו נקוב). ולא במעשר ראשון שלא ניטלה תרומתו (כדמפרש, אפילו אם ניטלה תרומת מעשר ורק תרומה גדולה לא ניטלה, כאשר הקדימו בכרי). ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו (ואפילו אם נפדו אבל שלא כהלכתו, כגון מעשר שפדאו על גבי אסימון ללא צורה, והקדש שחיללו על גבי קרקע).

(ומקשה) דמאי, הא לא חזי ליה!

- שכן בחידושיו כותב הרשב"א, שהלכה כרבי שאוהל זרוק לאו שמיא אוהל, וכאן משמע לא כך. ואי אפשר לחלק בין כהן לישראל שכן בעבוה"ק הנ"ל מפורש שהוא גם ככהן.
- או"ח טט, א. אמנם כתב בביה"ל (ד"ה אינו), דכד מעיינינן מצינו כמה פוסקים דמקילין בישראל משום דסבירא להו כרבי יהודה דלא חשיב זה לאיסור הנאה, והם הר"מ מרוטנבורג, והרא"ש שהביאו, וכן פסק הטור, וכן הוא דעת הרשב"א ורבינו יהונתן, וכן פסק האגודה. וכתב הביה"ל בשם הקרבן נתנאל, דבשעת הדחק יכול לסמוך עליהם להקל. מקורות - רמב"ם (עירובין ויז). רא"ש (סי' ב); מרדכי (סי' תפו). רשב"א (עבוה"ק בית נתיבות ה, טו).
- שאע"פ שמחזיק ארבעים סאה בלח שהוא כוריים ביבש ואינו מקבל טומאה, ובשעה שהוא מונח חוצץ גם כן בפני הטומאה, בשעה שהוא נע סברי רבנן שאינו חוצץ. רשב"א.
- ואפילו הכי אסרי רבנן, שאע"פ שהוא אינו מקבל טומאה, אינו חוצץ בפני הטומאה אפילו בשעה שהוא נח הואיל וראוי לזרק. ורבי יהודה סבר דכיון שהוא נח, כשם שאינו מקבל טומאה, כך הוא חוצץ בפני הטומאה. רשב"א.
- מקורות - רבינו חננאל (הו"ד ברשב"א). רמב"ם (הל' טומאת מת יא, ה). רשב"א (ל' ב', ד"ה מר סבר). הרא"ש (עירובין ג, ב). הגהות מיימוניות (הל' עירובין ויז). מרדכי (פ"ג, סי' תפו). מאירי (כ"ו ב', ד"ה ורבי יהודה).
- שכן, מן התורה צריך לתת תחילה תרומה גדולה לכהן, וכאן הלוי הקדים ולקח מעשר ראשון, לפני שלב מירוח הכרי המחייב בתרומה, וכדקיימא לן מעשר ראשון שהקדימו בשיבולין, פטור מלהפריש ממנו תרומה גדולה.



הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

(ומתוך) מיגו דאי בעי מפקר להו לנכסיה והוי עני, וחזו ליה, השתא נמי חזי ליה. **דתנן** (דמאי ג,א): מאכילין את העניים דמאי, ואת אכסניא דמאי.

שיטות הראשונים

הפקר בשבת: כתב המאירי, ממה שאמרו בסוגיא זו בענין דמאי, 'כיון דאי בעי מפקר לנכסיה והוי עני וחזי ליה', למדנו שמפקירין בשבת¹¹. ודעת רמב"ן וריטב"א דאסור להפקיר ממון בשבת, שנראה כמקנה קנין בשבת ואיכא שבות דרבנן.¹²

מי יכול להיות שליח לעירוב

השולח עירובו ביד חרש שוטה וקטן

(ל"א ב') **משנה:** השולח עירובו (למקום שבינתו) ביד חרש שוטה וקטן, או ביד מי שאינו מודה בעירוב - אינו עירוב. ואם אמר לאחר לקבלו ממנו - הרי זה עירוב.

(ומקשה) וקטן לא?! והאמר רב הונא: קטן גובה את העירוב!

(ומתוך) לא קשיא, כאן בעירובי תחומין (אי אפשר על ידי קטן), כאן בעירובי חצרות¹³.

(שנינו במשנה): ואם אמר לאחר לקבלו הימנו, הרי זה עירוב. (ומקשה) וליחוש דילמא לא ממטי ליה! (ומתוך) בעומד ורואהו (עד שמוליכו לזה שאמור לקבלו).

(ומקשה) וליחוש דילמא לא שקיל מיניה (ולא מערב לו אע"פ שהבטיחו)!

(ומתוך) חזקה שליח עושה שליחותו.

(ל"ב א') (1) אמר רב נחמן: בשל תורה (לענין דיני תורה), אין חזקה שליח עושה שליחותו (לא סומכים על חזקה, עד

11. ואף על פי שאמרו 'אין מקדישין', אינו דומה. שההקדש כעין מכר הוא, וכמו שאמרו 'מה לי מכרו להדיוט מה לי מכרו לשמים'. אבל **הפקר אין כאן שינוי רשות**, ואפילו זכה בו אחר, מאליו הוא זוכה. עוד כתב המאירי: ושמא תאמר ומה הוצרך דמפקיר לנכסיה, ודיו בשיפקיר אותה תבואה ותהא ראויה לו אף בעשיר, שהרי הפקר פטור מן המעשר, אפילו טבל גמור. ואף על פי שזכה הוא בו, וכמו ששינונו (ר' נדרים מ"ד ב', ועוד) המפקיר את כרמו והשכים בבקר ובצרו, פטור מן המעשר, וחייב בפרט ועוללות ושכחה ופאה, כמו שיתבאר במקומו! פירשו גדולי הדורות שלפנינו, שאין הפקר פטור ממעשר אלא שהפקירו קודם שיגיע לחיוב מעשר, רצה לומר שהפקירו בשבולין; אבל משנתחייב במעשר, רצה לומר שנעשה דגן, אין הפקר מפקיעו.

12. ולענין הלכה, ראה הפניה ב'שמירת שבת כהלכתה' (החדש, פרק כט, סעי' לב, הערה פו, לדברי האחרונים בנידון). מקורות - רמב"ן (חי', ריש מסכת פסחים, בהרחבה). ריטב"א (חי' שבת ק"כ א', ד"ה ואומר לאחרים). מאירי (שבת קכ"ז ב', ד"ה ממה).

13. פירש רש"י דעירובי חצרות ערובי רשותיהו בעלמא הוא, הלכך ממילא מיערב. ואף על גב דאין מעשה הקטן כלום, לא איכפת לן, כדתנן לקמן (עירובין ע"א א) בעל הבית שהיה שותף עם שכיניו אין צריך לערב, אבל עירובי תחומין, אקנויי שביתה הוא, וקטן לא אלים למיקני. ותוספות (ד"ה כאן) הקשו עליו ופירשו דעירובי תחומין הואיל ואסמכוה אקרא, חמירי ולא הימנוהו רבנן. ולא הוי עירוב אם לא בעומד ורואהו.

הלימוד היומי לעילוי נשמת הרב שלום אולתן בן הרב ישראל זצ"ל

שראינו שעשה¹⁴). בשל סופרים, חזקה שליח עושה שליחותו.

(2) ורב ששת אמר: אחד זה ואחד זה, חזקה שליח עושה שליחותו.

שיטות הראשונים

בשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו: כתבו התוספות, הרשב"א והריטב"א, דהוא הדין בשל דבריהם שיש לו עיקר מן התורה¹⁵.

ולעניין הלכה - דעת ראב"ן ורבנו תם, דאע"ג דאמרינן הלכה כרב ששת באיסורי¹⁶, הכא הלכה כרב נחמן, דבשל תורה אין חזקה שליח עושה שליחותו¹⁷. וכן דעת הריטב"א בשם הגאונים. וכן פסק הרמב"ם. אמנם הר"ר שמשון, ר"י והרא"ש, פסקו כרב ששת, דגם בשל תורה אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו, דהלכתא כוותיה באיסורי. וביארו, דרב ששת לא קאמר דחזקה שליח עושה שליחותו אלא במקום שיש לשליח לחוש שאם לא יעשה שליחותו, יבוא המשלח לידי מכשול עבירה במה שסומך עליו שיעשה שליחותו¹⁸. והשו"ע¹⁹ סתם כדעה ראשונה. והרמ"א בשם ויש אומרים כתב כדעה שניה.

שולחן ערוך

(י"ד, הלכות תרומות ומעשרות, סימן שלא)

לד. האומר לשלוחו: צא ותִּרְם לי, וְהִלֵּךְ לְתֵרֶם, וְאֵינוֹ יוֹדֵעַ אִם תֵּרֶם, וְכֵן וּמִצָּא כְּרִי תֵרֶם, אֵין חֲזָקְתוֹ תֵרֶם; חוֹשֵׁשׁ, שְׂמָא אַחַר תֵּרֶם בְּלֹא רְשׁוּת.

הגה: ויש אומרים דבכהאי גוונא חזקתו תרום, דאמרינן: חזקה שליח עושה שליחותו, אפלו באיסור דאורייתא. אכל אם אינו יודע אם כרי תרום או לא, אסור לאכל מִמֶּנּוּ, דהשליח אומר: ודאי לא יגע בו עד שיֵדַע שהוא תרום. (טור בשם הרא"ש והר"ש).

14. פירוש, לקולא. דאילו לחומרא, כל שכן דבשל תורה חיישינן, וכדאמרינן בנזיר (י"ב א') האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה, אסור בכל הנשים שבעולם. והכי איתא בפרק התקבל (גיטין ס"ד א'). ריטב"א.

15. תדע, דהא רב ששת דפליג על רב נחמן אסתיע מהאומר לחבירו צא ולקוט לך תאנים מתאנתי, וההיא תרומה מדרבנן היא, דאין לך תרומה מן התורה אלא בדגן תירוש ויצהר. אמנם, שיטת הרמב"ם (הל' תרומות ב,א) דכל הפירות חייבים מהתורה. וראה נודע ביהודה (מהדור"ק, חלק אה"ע, סי' ב') שדן באריכות בדעת הרמב"ם.

16. כן כתבו מקצת הגאונים משמא דרבנן סבוראי, דהלכה כרב נחמן בדיני, וכרב ששת באיסורי. ריטב"א. וכן כתבו תוספות בשם בה"ג.

17. דבגיטין (ס"ד א') אמרינן האומר לחבירו צא וקדש לי אשה סתם, אסור בכל הנשים שבעולם. ואמרינן התם דדווקא לחומרא, אבל לקולא לא אמרינן חזקה שליח עושה שליחותו. ובחולין (י"ב א') נמי מסיק לעולם אין חזקה שליח עושה שליחותו, והאומר לשלוחו צא ותרום לי והלך ומצא תרום, אין חזקתו תרום, דלמא איניש אחרינא שמע ותרום.

18. ומשום כך אין ראייה מההיא דגיטין, שאין השליח חושש ליתן הגט (שכן גם אם לא יתן, לא יבוא המשלח לעבירה). וההיא דחולין נמי אין השליח חושש לשחוט ולתרום, כי אם לא ישחוט אין מכשול, וכן אם לא ימצא התרומה אצל הכרי ידע המשלח שאינו תרום.

19. יו"ד שלא, לד. וכן ביאר בשער הציון (או"ח תט,א אות מד-מה). אמנם ראה ביאור הגר"א (יו"ד שלא, לד, ס"ק פ) שכתב על הגהת הרמ"א: ויש אומרים וכו'. טור והוא מדברי תוספות (עירובין ל"ב א', ד"ה ר"ש) ואור"י כו' וכ"כ הרא"ש שם וכהר"ש מפוליאז שם. **אבל דברי הטור והרב (הרמ"א) אי אפשר להולמן**, דהא בחולין שם אמרינן ומצא תרום! וגם דבריהם אינן מובנים! וכן מצאתי במש"ל שגם הוא תמה עליהם. עכ"ל. מקורות - ראב"ן (ספר אבן העזר, עירובין). רבינו תם (ל"ב א', תוספות ד"ה רב ששת). רא"ש (סי' ג). רבינו שמשון (הו"ד בשאר ראשונים). ריטב"א בשם הגאונים (ל"ב ב', ד"ה בפלוגתא). רמב"ם (הל' תרומות ד,ו).